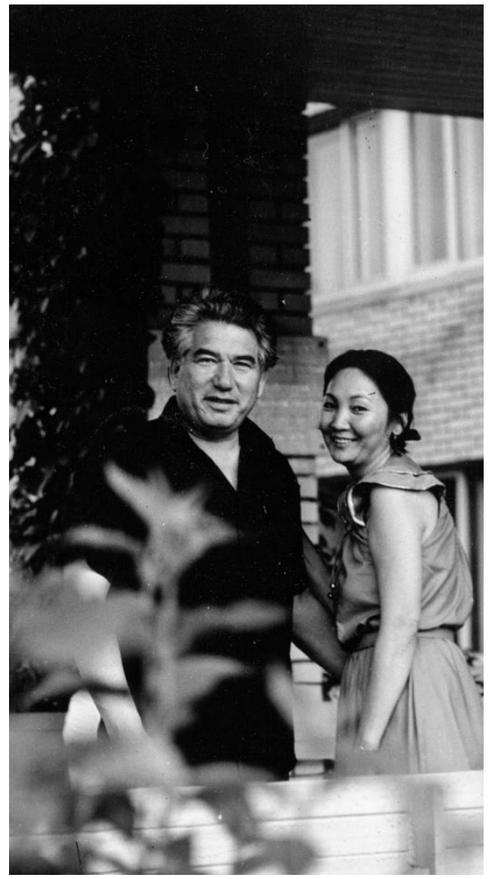

Foto: Sebahattin Çelebi

SEBAHATTİN ÇELEBİ FRANKFURT

Tanrı Dağları'nın uğultusu

Cengiz Aytmatov

Aytmatov, 1960'larda art arda yayımlanan eserleriyle Sovyet edebiyatının yükselen yıldızı haline geldi. "Elveda Gülsarı', "İlk Öğretmen', "Beyaz Gemi', "Toprak Ana" gibi eserlerinde, kolhoz (kollektif çiftlik) yaşamını, savaşın yıkımlarını ve doğa-insan ilişkisini işledi. Ancak Aytmatov'un anlatımı, basit bir Sovyet propagandasından çok öteye geçiyordu.

"Bir insan bir başkasına, sanki o kendisiymiş gibi davrandığında, insanlığın o kişiye karşı tutumu en aşağılayıcı ve adaletsiz olanıdır. Önce sen kendin olmalısın, sonra bırak başkası da kendisi olsun, olduğu gibi kalsın."

Bu sözler, sanki Tanrı Dağları'ndan esen bir rüzgarla Kırgız bozkırlarından tüm dünyaya fısıldanmış gibidir. Dünyaca ünlü Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'un kaleminden dökülen her kelime, yerel bir hikâyeden evrensel bir hakikate uzanan bir köprüydü. Eserleri, Tanrı Dağları'ndan inen kar taneleri gibiydi: her biri eşsiz, narin ve bir araya geldiklerinde nefes kesen bir manzara oluşturan…

Kökler: Bozkır ve Acı

Aytmatov, 1928 yılının soğuk bir aralık gününde, Kırgızistan'ın Talas Vadisi'ndeki Şeker köyünde dünyaya geldi. Babası Törekul Aytmatov, genç Sovyet devletinin Kırgız halkı için yetiştirdiği en parlak aydınlardan biriydi. Annesi Nagima ise Tatar kökenli, bilge bir kadındı. Ancak bu aydınlık aile tablosu, Stalin'in ***"Büyük Temizlik"*** adıyla bilinen kanlı tasfiyeleriyle paramparça oldu. Törekul Aytmatov, 1938'de ***"halk düşmanı"*** ilan edilerek kurşuna dizildiğinde, Cengiz henüz on yaşındaydı.

Babasız kalan küçük Cengiz, annesi Nagima ve bilgeliğiyle ona yol gösteren büyükannesi Ayıkman'ın kanatları altında büyüdü. İkinci Dünya Savaşı'nın kıtlık ve sefalet dolu yıllarında, on dört yaşında bir çocukken köyün vergi tahsildarı olarak çalışmak zorunda kaldı. O, bozkırın sert ikliminde erken olgunlaşan bir çocuktu. Gündüzleri çalışıyor, geceleri ise gaz lambasının cılız ışığında Rus klasiklerini, özellikle de Tolstoy ve Dostoyevski'yi yutarcasına okuyordu.

Büyükannesinden dinlediği Manas Destanı, Dede Korkut hikâyeleri ve bozkır efsaneleri, onun gelecekteki eserlerinin mitolojik ve folklorik damarlarını besleyen ilk tohumlardı. Annesi için ise yıllar sonra şöyle diyecekti: ***"Benim bir insan olmama, kişiliğimi bulmama yardım eden oydu."***

Köyden Kremlin'e: Bir Yazarın Doğuşu

Hayvancılık teknik okulunun ardından Kırgız Tarım Enstitüsü'nde ziraat mühendisliği okusa da kalbinin derinliklerinde asıl şifanın toprağı işlemekle değil, kelimeleri işlemekle geleceğini biliyordu. Edebi denemeleri 1950'lerde başladı ve ona asıl ünü getiren eseri, 1958'de yayımlanan ***"Cemile"*** oldu. Bu eser, Fransız şair Louis Aragon tarafından ***"dünyanın en güzel aşk hikâyesi"*** olarak tanımlanınca, Aytmatov'un adı bir anda dünya edebiyat çevrelerinde duyuldu. Bu başarının ardından Moskova'daki prestijli Gorki Edebiyat Enstitüsü'ne kabul edilmesi, onun edebi kariyerinde bir dönüm noktası oldu.

Propagandayı Aşan Anlatı: İnsan, Doğa ve Mankurtlaşma

Aytmatov, 1960'larda Sovyet edebiyatının parlayan yıldızı haline geldi. ***"Elveda Gülsarı"***, ***"İlk Öğretmenim"*** ve ***"Toprak***